

# WOLONTARIAT I FILANTROPIA W POLSCE – RAPORT Z BADAŃ 2002

Autor: Justyna Dąbrowska  
Marta Gumkowska

3w\* 001, 2002

## SPIS TREŚCI:

WSTĘP	2
PODSTAWOWE FAKTY O WOLONTARIACIE I FILANTROPII 2002	3
WOLONTARIAT I FILANTROPIA POLAKÓW 2002	4
WOLONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH I INSTYTUCJACH	4
POWODY ANGAŻOWANIA SIĘ I BRAKU ZAANGAŻOWANIA	8
DOBROCZYNNOŚĆ - DAROWIZNY NA RZECZ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH I INSTYTUCJI	10
OPINIE O ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH	14
BEZPOŚREDNIE DZIAŁANIA NA RZECZ POTRZEBUJĄCYCH ILE PIENIĘDZY I CZASU POLACY PRZEZNACZĄ W PRZYSZŁYM ROKU NA POMOC ?	17
WOLONTARIAT NA ŚWIECIE	18
WOLONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH	19
WOLONTARIAT	19
ZALETY I TRUDNOŚCI PRACY Z WOLONTARIUSZAMI	21
PROCEDURY WSPÓŁPRACY Z WOLONTARIUSZAMI	21
CECHY SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE WOLONTARIUSZY W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH	22
CZŁONKOSTWO	23
ADRESY WYBRANYCH STRON INTERNETOWYCH POŚWIĘCONYCH BADANIOM WOLONTARIATU	24



Publikacja ta jest pierwszą w nowej **serii wydawniczej** Stowarzyszenia KLON/JAWOR „**Warto Wiedzieć Więcej – badania organizacji pozarządowych**”. W jej ramach zamierzamy przedstawiać wyniki badań, analizy i opinie dotyczące organizacji pozarządowych i szerzej - kondycji społeczeństwa obywatelskiego.

W Polsce publikacji tego rodzaju jest cały czas za mało. Dlatego chcielibyśmy wydawać i promować - w środowisku organizacji pozarządowych i poza nim - te nieliczne, które powstają. Mamy nadzieję, że dzięki temu czytelnicy, szczególnie ci wywodzący się ze środowiska pozarządowego i w nim działający, będą mogli zobaczyć szerszy kontekst własnych przedsięwzięć. Z drugiej strony, ci którzy starają się opisać, zinterpretować i ocenić zjawisko jakim jest tzw. trzeci sektor, będą mieli szansę dotrzeć do szerszego grona działaczy pozarządowych.

Innymi słowy wierzymy, że nasze publikacje tworzą pretekst (i poniekąd audytorium) do refleksji nad kondycją społeczeństwa obywatelskiego, a także - że zbliżą do siebie oddzielone dotychczas środowiska. Wydaje nam się, że z tego spotkania korzyści wyniosą obydwie strony.

## SERIĘ ROZPOCZYMY PREZENTACJĄ WYNIKÓW BADAŃ DOTYCZĄCYCH POLSKIEGO WOLONTARIATU I FILANTROPII.

W broszurce przedstawione są wyniki dwóch badań, które zostały zrealizowane w roku 2002. Pierwsze to badanie „**Wolontariat i filantropia Polaków 2002**” przeprowadzone na reprezentatywnej próbie 1000 Polaków przez firmę SMG/KRC na zlecenie Stowarzyszenia KLON/JAWOR i Stowarzyszenia Centrum Wolontariatu w Warszawie dzięki wsparciu firmy Commercial Union. Badanie takie zostało przeprowadzone już po raz drugi (poprzednie w 2001 roku - pełny raport znajduje się na stronie [www.badania.ngo.pl](http://www.badania.ngo.pl)), dzięki czemu możemy obserwować zmiany w stopniu zaangażowania wolontarystycznego jakie nastąpiły w ciągu ostatniego roku.

Na podstawie tego badania można stworzyć ogólny obraz wolontariatu i filantropii osób indywidualnych w Polsce. Raport odpowiada na podstawowe pytania, takie jak: „ilu Polaków przekazało pieniądze, a ilu poświęciło czas na działania społeczne w ciągu ostatniego roku?“, „komu Polacy pomogli?“, „jakie instytucje lub organizacje wspierali?“, „jaką sumę pieniędzy przekazali?“, „ile czasu poświęcili na pracę wolontarystyczną?“ itd. Badanie zostało zaprojektowane w taki sposób, żeby jego wyniki dostarczały informacji o różnych formach wolontariatu i filantropii. Uzyskaliśmy zatem wiedzę zarówno o „sformalizowanej” filantropii i wolontariacie – tj. dobrowolnym, bezpłatnym i świadomym wspieraniu organizacji i instytucji (finansowo lub swoją pracą), jak

o nieformalnej pomocy, a więc dane o dobrowolnym, bezpłatnym i świadomym przekazywaniu pieniędzy lub poświęcaniu czasu na rzecz indywidualnych osób bez pośrednictwa instytucji.

Drugim źródłem informacji, które pozwala wzbogacić obraz wolontariatu w Polsce, są dane uzyskane w badaniu organizacji pozarządowych „**Kondycja sektora organizacjach pozarządowych w Polsce 2002**”, którego obszerna część jest poświęcona wolontariatowi (raport znajduje się na stronie [www.badania.ngo.pl](http://www.badania.ngo.pl)). Badanie to zostało wykonane techniką ankietową w dniach 21 czerwca – 13 września 2002 r. na losowo-warstwowej próbie 910 stowarzyszeń i fundacji. Autorem badania jest Stowarzyszenie KLON/JAWOR we współpracy z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN – zostało ono zrealizowane dzięki wsparciu Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

Dzięki temu badaniu możemy opisać wolontariat widziany oczami organizacji pozarządowych, które w dużej mierze opierają swą działalność na pracy wolontariuszy. Możemy się więc dowiedzieć „w jaki sposób organizacje szukają wolontariuszy?“, „jakimi pracami wolontariusze zajmują się najczęściej?“, „jaką wartość stanowi dla organizacji ich praca?“, „jakie są bariery tej współpracy?“. Obydwa badania uzupełniają się - trzeba jednak podkreślić, że nie są to dokładnie dwie strony „tej samej monety“. O ile w pierwszym badaniu możemy mówić o zbiorowości wszystkich wolontariuszy w Polsce, o tyle w drugim - tylko o tych wolontariuszach, którzy zdecydowali się poświęcić swój czas na pracę w organizacjach pozarządowych.

Mamy nadzieję, że dzięki zestawieniu różnych punktów widzenia obraz wolontariatu i filantropii wyłaniający się z badań stanie się pełniejszy, szczególnie że dotyczą one niemałej grupy Polaków. Tegoroczne badanie pokazuje, że liczbę wolontariuszy w Polsce można oszacować na **3,3 mln** osób. Innymi słowy **11,1% Polaków** w ostatnim roku poświęciło swój czas pracując w organizacjach pozarządowych, instytucjach lub wspólnotach religijnych.

## PODSTAWOWE FAKTY O WOLONTARIACIE I FILANTROPII 2002

- >> **11,1%** czyli **3,3 mln** Polaków pracowało wolontarystycznie na rzecz organizacji pozarządowych lub instytucji
- >> Średni roczny czas pracy wolontariusza wynosi **50 godzin**
- >> **77%** wolontariuszy jako najważniejszy powód swojego społecznego zaangażowania wymienia powinność pomocy innym
- >> **50%** czyli **15 mln** Polaków przekazało pieniądze lub dary rzeczowe na rzecz organizacji pozarządowych lub instytucji
- >> Średnia **wartość darowizn** przekazanych przez Polaków na organizacje i instytucje w ciągu ostatniego roku wynosi **100 zł**
- >> Wolontariusze włączają się w prace **47% stowarzyszeń i fundacji**



### Co to jest wolontariat ?

Centrum Wolontariatu sformułowało definicję wolontariatu, której podstawą były kilkuletnie doświadczenia w pracy z wolontariuszami oraz liczne kontakty z organizacjami europejskimi i amerykańskimi.

**Wolontariat** to bezpłatne, dobrowolne, świadome działanie na rzecz innych wykraczające poza więzi rodzinno-koleżeńsko-przyjacielskie.



## WOLONTARIAT I FILANTROPIA POLAKÓW 2002

RAPORT Z BADANIA wykonanego przez firmę SMG/KRC w dniach 15 października – 4 listopada 2002 na losowej próbie 1000 dorosłych Polaków

### WOLONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH I INSTYTUCJACH

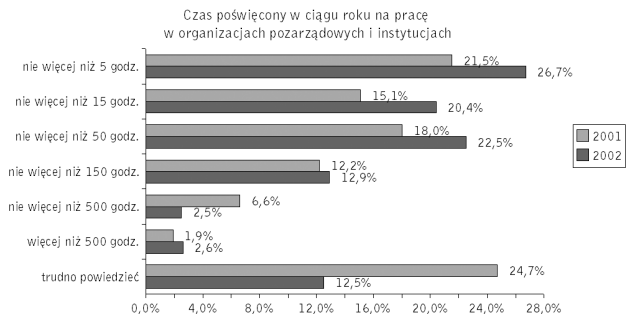
Wolontariat w przedstawionym tu ujęciu to nieodpłatne, dobrowolne poświęcenie czasu na pracę społeczną w organizacjach pozarządowych, instytucjach, partiach i ruchach politycznych, związkach zawodowych oraz kościołach, związkach wyznaniowych i ruchach religijnych.

W badaniu z 2002 r. **11,1%** czyli **3,3 mln** dorosłych **Polaków** zadeklarowało, że **w ciągu ostatniego roku pracowało w charakterze wolontariuszy na rzecz organizacji pozarządowych lub instytucji**. Tym samym można mówić o niewielkim wzroście zaangażowania w stosunku do roku 2001, w którym analogiczny wskaźnik wyniósł 10%.

Najczęściej Polacy angażują się społecznie na rzecz wspólnot religijnych (4,5%). W prace na rzecz edukacji i oświaty (w tym uczestnictwo w Komitetach Rodzicielskich) angażuje się 2,4% Polaków. Nieznacznie niższy (2,1%) jest wskaźnik zaangażowania na rzecz ubogich, starszych – ogólnie osób potrzebujących. W pozostałych dziedzinach zaangażowanie jest bardzo niskie – właściwie trudno o nim powiedzieć cokolwiek precyzyjnie, bowiem odsetek osób angażujących się w tą działalność jest w granicach błędu statystycznego właściwego dla tego rodzaju badania.

WOLONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH LUB INSTYTUCJACH działających w wymienionych dziedzinach w ciągu ostatniego roku (możliwość wskazania wszystkich typów organizacji i instytucji na rzecz których poświęcano czas)	2002 % populacji (wszystkich dorosłych Polaków)	2002 % wśród wolontariuszy
Kościoły, związki wyznaniowe, misje	4,5%	40,5%
Edukacja, oświata, wychowanie (w tym komitety rodzicielskie)	2,4%	21,6%
Pomoc charytatywna dla najuboższych, starszych	2,1%	18,9%
Ochrona zdrowia, rehabilitacja	1,2%	10,8%
Wspólnota lokalna, bezpieczeństwo publiczne	0,9%	8,1%
Ekologia, ochrona środowiska, opieka nad zwierzętami	0,8%	7,2%
Partie i ruchy polityczne	0,6%	5,4%
Sport, turystyka, rekreacja	0,5%	4,5%
Ochrona lokalnych tradycji i zwyczajów, folkloru	0,5%	4,5%
Nauka, kultura, sztuka	0,3%	2,7%
Związki zawodowe i inne organizacje zawodowe	0,2%	1,8%
Pomoc dla osób i instytucji poza granicami Polski	0,2%	1,8%
Ochrona praw człowieka, mniejszości	0,0%	0,0%
Inne	0,6%	5,4%

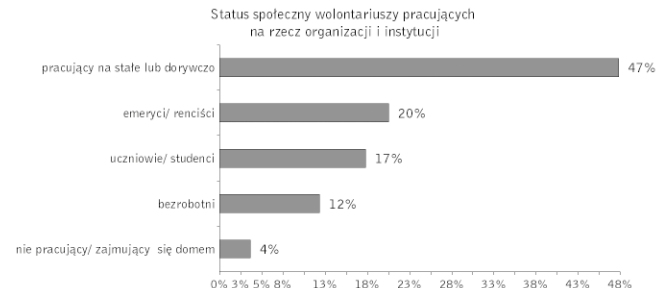
W ciągu ostatniego roku wolontariusze poświęcili **średnio 50 godzin** na pracę wolontarystyczną. Jedna czwarta wolontariuszy poświęciła w ciągu ostatniego roku na pracę społeczną 5 godzin. Czas pracy kolejnej jednej piątej nie przekroczył 15 godzin. 2,6% wolontariuszy przepracowało w ciągu ostatniego roku powyżej 500 godzin (tj. ok. 10 godzin tygodniowo).



Choć kobiety przeciętnie częściej angażują się w pracę społeczną od mężczyzn (wśród kobiet 11,9% angażowało się w wolontariat, a w grupie mężczyzn 10,1%), to poświęcają na nią mniej czasu – w ostatnim roku kobiety przepracowały średnio 46 godzin, a mężczyźni – 57.

Na poziom zaangażowania wolontarystycznego najbardziej wpływają: **religijność, poziom dochodów i wykształcenie**. Im wyższe są wskaźniki tych cech (im częstsze praktyki religijne, wyższe wykształcenie i wyższe dochody), tym większa skłonność do działań dobroczynnych (w tym wolontariatu). I tak w grupie osób które uczestniczą w praktykach religijnych przynajmniej raz w tygodniu jest 16,3% wolontariuszy; w grupie tych, którzy uczestniczą w zbiorowym życiu religijnym rzadziej niż raz w miesiącu, odsetek ten wynosi 6,7. Podobne różnice są widoczne w poziomie dochodów – wśród osób, które zarabiają powyżej 1000 zł miesięcznie jest 16,5% wolontariuszy, a wśród tych których zarobki nie przekraczają 400 zł – 7,3%. Gdy chodzi o wykształcenie, w grupie osób z wyższym wykształceniem jest 16,2% wolontariuszy, a w grupie osób z wykształceniem podstawowym - 8,6%.

Wśród wolontariuszy działających na rzecz organizacji i instytucji najwięcej jest osób pracujących (stałe lub dorywczo) - 47%. Co piąty wolontariusz to emeryt lub rencista. Trzecią pod względem liczebności grupę wolontariuszy stanowią uczniowie i studenci, których jest 17% wśród osób poświęcających dobrowolnie swój czas. Stosunkowo liczną grupę stanowią również bezrobotni (12%). Najmniej wśród wolontariuszy jest osób niepracujących zawodowo i zajmujących się domem.



W stosunku do 2001 roku wzrosło **zaangażowanie młodzieży** w wolontariat. W 2002 roku na pracę w organizacjach lub instytucjach poświęciło czas 11,9% młodych w wieku 18-25 lat (w 2001 - 8%). Oznacza to, że w ciągu ostatniego roku wśród osób pracujących na rzecz organizacji i instytucji co czwarta osoba miała 18-25 lat (w 2001 roku co piąty wolontariusz należał do tej grupy wiekowej).

### Powody angażowania się i braku zaangażowania

Motywacje społecznego zaangażowania najczęściej płyną z poczucia moralnego czy religijnego obowiązku (77% wolontariuszy uważa go za istotny powód zaangażowania). Drugim najczęściej wymienianym powodem jest nadzieja, że pomoc będzie w przyszłości odwzajemniona („uważam, że jeśli ja pomogę innym, to inni pomogą mnie”) – 67%. Połowa wolontariuszy angażuje się dlatego, że interesują się wykonywaną pracą i sprawia im ona przyjemność. Dla 42% wolontariuszy ważne jest zdobycie nowych umiejętności.

Powody zaangażowania wolontarystycznego (przekazanie pieniędzy lub poświęcenie czasu na rzecz instytucji i organizacji)	% osób, które twierdzą, że to istotny powód	
	2001	2002
Uważam że powinno się innym pomagać (mam takie moralne, religijne lub polityczne przekonania)	84,1%	77,4%
Uważam, że jeśli ja pomogę innym, to inni pomogą mnie	65,6%	67,4%
Sprawia mi to przyjemność / interesuję się tym	67,8%	50,6%
Nie potrafię odmawiać	67,2%	47,4%
Chcę zdobyć nowe umiejętności, nauczyć się czegoś nowego	48,0%	42,1%
Moi znajomi i bliscy też to robią	54,5%	38,8%
Mam do spłacenia dług (kiedyś ktoś pomógł mnie)	22,6%	27,1%

Najważniejsze powody braku zaangażowania w sprawy społeczne wiążą się z koniecznością zadbania przede wszystkim o najbliższych (powód taki wskazuje 72% Polaków). Drugą najczęściej wskazywaną przyczyną jest to, że nikt o to nie poprosił - twierdzi tak 66% Polaków, o 7% więcej niż w zeszłym roku. Smutny jest też fakt, że o ponad 6% wzrósł również odsetek tych, którzy nie zainteresowali się taką pomocą lub nigdy o tym nie pomyśleli – 48% nie angażujących się podaje taki powód. Fakt wzrostu grupy osób, które nie angażują się ponieważ nie zostały o to poproszone lub nie myślą o tym martwi tym bardziej, że o wolontariacie i akcjach charytatywnych mówi się w mediach coraz więcej.

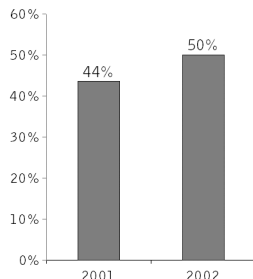
Powody braku zaangażowania (nie przekazanie pieniędzy ani czasu na rzecz instytucji i organizacji)	% osób, które twierdzą, że to istotny powód	
	2001	2002
Muszę zatroszczyć się o przede wszystkim o siebie i rodzinę	70,0%	72,1%
Nikt mnie o to nie prosił	59,4%	66,3%
Nie mam czasu	52,7%	53,0%
Nie napotkałem(am) żadnej interesującej oferty pracy	47,2%	49,7%
Nie interesuję się tym, nigdy o tym nie myślałem(am)	41,3%	47,7%
Nie sądzę, żebym miał(a) coś do zaoferowania	43,6%	46,3%
Sądzę, że nie jestem do tego fizycznie zdolny(a)	32,2%	32,8%
W przeszłości miałem(am) złe doświadczenia z takim rodzajem pracy	12,9%	12,7%

## DOBROczynność – DAROWIZNY NA RZECZ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH I INSTYTUCJI

Dobroczynność (= filantropia) w przedstawionym tu ujęciu to dobrowolne przeznaczenie pieniędzy lub darów rzeczowych na rzecz organizacji pozarządowych, instytucji, partii i ruchów politycznych, związków zawodowych oraz kościołów, związków wyznaniowych i ruchów religijnych.

Według badania z 2002 r. **50%** czyli **15 mln** dorosłych Polaków wsparło materialnie organizacje lub instytucje – przekazując pieniądze lub dary rzeczowe. Jest to wyraźnie więcej niż w badaniu 2001, kiedy pomoc taką deklarowało 44% Polaków.

% Polaków którzy przekazali pieniądze lub dary rzeczowe na rzecz organizacji pozarządowych lub instytucji



Najczęściej Polacy wspierają pieniędzmi lub darowiznami materialnymi kościoły lub związki wyznaniowe - co czwarty dorosły Polak przekazał darowizny na ten cel oraz organizacje charytatywne - 20%. Rzadziej organizacje i instytucje związane ze zdrowiem i rehabilitacją (12%) oraz edukacją, w tym komitety rodzicielskie (8%).

Dodatkowo zapytaliśmy Polaków o to, czy w ciągu ostatniego roku przekazali na rzecz kościoła lub związku wyznaniowego pieniądze (w postaci tacy, opłaty za posługi duszpasterskie itp.) lub poświęcili nieodpłatnie czas – 63% badanych odpowiedziało na to pytanie pozytywnie.

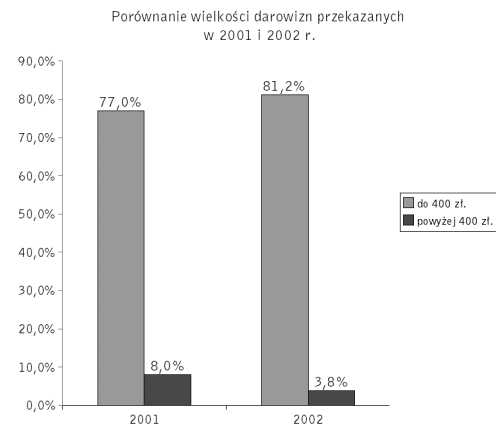
PRZEKAZANIE PIENIĘDZY lub DARÓW RZECZOWYCH ORGANIZACJOM POZARZĄDOWYM LUB INSTYTUCJOM działającym w wymienionych dziedzinach w ciągu ostatniego roku (możliwość wskazania wszystkich typów org. i inst. na które przekazano pieniądze lub dary)	2002 % populacji (wszystkich dorosłych Polaków)	2002 % wśród osób, które przekazały pieniądze lub dary
Kościoły, związki wyznaniowe, misje	24,3%	48,6%
Pomoc charytatywna dla najuboższych, starszych	20,0%	40,2%
Ochrona zdrowia, rehabilitacja	12,2%	24,5%
Edukacja, oświata, wychowanie (w tym komitety rodzicielskie)	7,8%	15,7%
Pomoc dla osób i instytucji poza granicami Polski	3,8%	9,4%
Ekologia, ochrona środowiska, opieka nad zwierzętami	2,0%	7,6%
Sport, turystyka, rekreacja	1,0%	4,0%
Wspólnota lokalna, bezpieczeństwo publiczne	0,9%	2,0%
Ochrona praw człowieka, mniejszości	0,9%	1,8%
Nauka, kultura, sztuka	0,7%	1,8%
Związki zawodowe i inne organizacje zawodowe	0,6%	1,4%
Partie i ruchy polityczne	0,5%	1,2%
Ochrona lokalnych tradycji i zwyczajów, folkloru	0,2%	1,0%
Inne	4,7%	0,4%

Najczęściej Polacy przekazują pieniądze w ulicznych zbiórkach, wrzucając je do puszek. Tak przekazało pieniądze w ciągu ostatniego roku 36% Polaków (o 10% więcej niż w 2001 roku).

Drugą najpopularniejszą metodą wspierania potrzebujących jest zakup przedmiotów, z których dochód jest przeznaczony na cele dobroczynne – takie przedmioty w ostatnim roku kupiło 11% Polaków. Nową upowszechniającą się metodą przekazywania pieniędzy jest udział w akcjach charytatywnych wykorzystujących możliwość przekazania pieniędzy za pośrednictwem sieci telefonii komórkowych (wysyłając SMS).

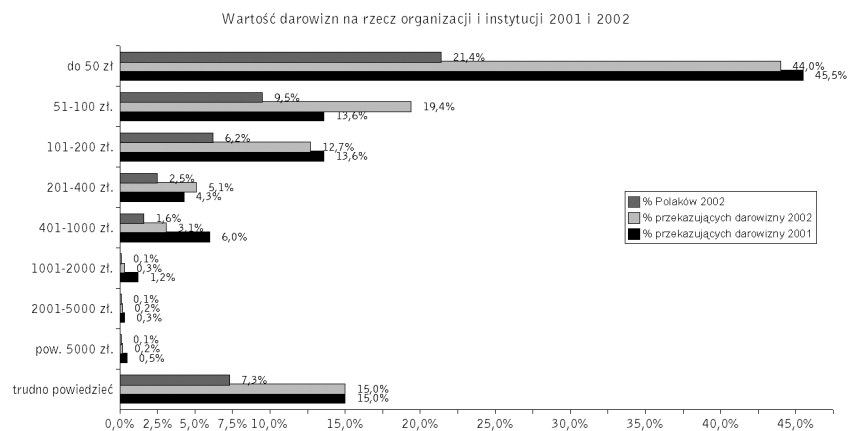
Metody przekazania pieniędzy	2001		2002	
	% populacji (wszystkich dorosłych Polaków)	% wśród przekazujących pieniądze	% populacji (wszystkich dorosłych Polaków)	% wśród przekazujących pieniądze
Puszka, skarbonka, zbiórka na ulicy lub w instytucji	26,1%	59,0%	36,3%	72,6%
Zakup przedmiotów, z których dochód przeznaczony jest na cele społeczne (np. świeca Caritasu, aukcje na cele dobroczynne itp.)	10,8%	24,0%	11,4%	22,7%
Przekaz pocztowy	5,1%	11,0%	3,4%	6,8%
Audiotele / SMS	1,5%	3,5%	2,1%	4,3%
Wykupienie wstępu na imprezę charytatywną (bal, koncert itp.), z której dochód przeznaczony jest na cele dobroczynne.	1,0%	2,3%	1,6%	3,1%
Systematyczne potrącenie z mojej wypłaty w zakładzie pracy, stała dyspozycja w banku	0,3%	0,6%	0,4%	0,9%
Wpłata z karty kredytowej dokonana za pośrednictwem Internetu	0%	0%	0,2%	0,4%
Inna	3,1%	7,0%	3,4%	6,8%

Średnia **wartość darowizn** przekazanych przez Polaków na organizacje i instytucje w ciągu ostatniego roku to **100 zł**. Wartość 44% darowizn przekazanych w ciągu minionego roku była mniejsza niż 50 zł, a 81% wszystkich przekazanych darowizn nie przekroczyła 400 zł. Takich niewielkich darowizn na rzecz organizacji i instytucji było w tym roku więcej niż w poprzednim, co oznacza, że choć w ciągu ostatniego roku liczba Polaków przekazujących darowizny wzrosła, to jednak ich przeciętna wielkość jest mniejsza.



Różnice w wielkości darowizn są bardzo silnie **związane z poziomem dochodów**: średnia wielkość darowizn osób zarabiających do 1000 zł to 81 zł; osoby zarabiające miesięcznie powyżej 1000 zł przekazały w ostatnim roku darowizny o średniej wartości 151 zł

Gdy chodzi o różnice w działaniach filantropijnych kobiet i mężczyzn, sytuacja wygląda podobnie jak w przypadku wolontariatu. Kobiety angażują się w działania filantropijne nieco częściej niż mężczyźni (osób które przekazały darowizny finansowe lub rzeczowe jest 56,6% wśród kobiet i 43,2% wśród mężczyzn). Jednocześnie wartość darowizn przekazywanych przez mężczyzn jest większa (średnio 148 zł) niż tych przekazanych przez kobiety (97 zł).



Bardzo niewielki odsetek Polaków (4,1%) korzysta z możliwości odpisywania darowizn pieniężnych od podstawy opodatkowania. Fakt ten częściowo być może da się wyjaśnić tym, że poziom darowizn był stosunkowo niski - tylko 4,4% Polaków przekazało darowizny o wartości powyżej 200 zł. Można zakładać, że w przypadku przekazania niewielkich kwot, wysiłek związany z wypełnieniem odrębnego formularza PIT (szczególnie jeśli robi to zakład pracy) jest zbyt wysoki w porównaniu z uzyskiwaną oszczędnością. Warto też przypomnieć, że aby skorzystać z ulgi podatkowej, darowizna musi być udokumentowana. „Spontaniczny” model filantropii indywidualnej – zbiórka do puszek, odpowiedź na apel – nie sprzyja dopełnianiu koniecznych formalności.

## OPINIE O ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH

78% Polaków (o 4% więcej niż w 2001 roku) zgadza się ze stwierdzeniem, że organizacje pozarządowe są teraz bardziej potrzebne niż 5 lat temu. Niestety tylko 28% uważa, że przyczyniają się one do rozwiązywania najważniejszych problemów społecznych w sąsiedztwie. Równie mało uważa, że organizacje są fachowe i dobrze zorganizowane, co świadczy o tym, że brakuje powszechnego zaufania do organizacji społecznych. Polacy nie uważają też żeby stowarzyszenia i fundacje miały wpływ na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych w kraju.

Jednocześnie aż 71% Polaków uważa, że gdyby rząd wywiązywał się ze swoich zadań, praca społeczna nie byłaby potrzebna, co pokazuje dość niską świadomość roli wolontariatu w budowaniu kapitału społecznego. Niestety odsetek osób które zgadzają się z taką opinią wzrósł od zeszłego roku o 8%.

Ogólne sądy na temat funkcjonowania organizacji pozarządowych i organizacji pomocy dla osób potrzebujących	% respondentów zgadzających się z tym stwierdzeniem	
	2001	2002
Każdy człowiek ma moralny obowiązek pomocy tym, którzy znaleźli się w potrzebie	82,4%	81,1%
Działania organizacji społecznych (stowarzyszeń, fundacji itp.) są teraz bardziej potrzebne niż 5 lat temu	73,5%	77,5%
Osoby pracujące społecznie mogą zaoferować coś, czego nie może dać płatny personel	72,5%	66,5%
Jeżeli rząd wywiązywałby się ze swoich zadań, nie byłby potrzebny dodatkowy wysiłek na pracę społeczną.	62,8%	70,5%
Organizacje angażujące osoby pracujące społecznie są na ogół dobrze zorganizowane i fachowe.	31,2%	27,6%
Organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje itp.) rozwiązują ważne problemy społeczne w moim sąsiedztwie	28,7%	28,1%
Organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje itp.) mają znaczny wpływ na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych	28,5%	25,7%

## BEZPOŚREDNIE DZIAŁANIA NA RZECZ POTRZEBUJĄCYCH



Nieformalne, spontaniczne poświęcenie czasu lub przekazanie pieniędzy/darów rzeczowych – bez pośrednictwa organizacji lub instytucji – na rzecz osób indywidualnych, w tym rodziny i przyjaciół.

Prawie co drugi Polak (49,4%) przekazał bezpośrednio (bez pośrednictwa organizacji lub instytucji) pieniądze, dary rzeczowe lub czas na rzecz osób znajdujących się w potrzebie. W poprzednim roku 47,7%. W 45% przypadków pracy na rzecz osób indywidualnych poświęcony czas nie przekroczył 1 godziny miesięcznie (w 2001 w 30% przypadków).

Najczęściej Polacy pomagają bezpośrednio osobom nieznanym – np. żebrakom na ulicy lub osobom chodzącym po domach lub w odpowiedzi na apel. W ciągu ostatniego roku nieznanemu osobie pomógł co trzeci Polak. Drugą najczęściej wspieraną grupą osób są członkowie rodziny (jednak nie mieszkający razem z ofiarodawcą) – wsparło ich pieniędzmi, darami lub pracą 14% Polaków. Najrzadziej Polacy pomagają przyjaciołom i osobom nie spokrewnionym lecz rozpoznawanym (np. sąsiadom).

Typy indywidualnych odbiorców pomocy (przekazanie pieniędzy, darów rzeczowych lub poświęcenie czasu)	2001 % populacji (wszystkich dorosłych Polaków)	2002 % populacji (wszystkich dorosłych Polaków)
Rodzina i krewni	14,4%	13,6%
Przyjaciele	8,3%	6,2%
Osoby które rozpoznaję / spotykałem(am) wcześniej, ale nie są moją rodziną ani przyjaciółmi (np. sąsiedzi)	6,9%	6,9%
Osoby, których nie znałem wcześniej, które zwróciły się z prośbą o pomoc	25,4%	29,4%
Inne	3,6%	6,8%

Najczęstszym powodem bezpośredniej pomocy osobom indywidualnym (w postaci przekazania pieniędzy, darów rzeczowych lub czasu) jest po prostu ich zła sytuacja finansowa (31% dorosłych Polaków). 13% wsparło bezpośrednio osoby chore lub niepełnosprawne, przeznaczając pieniądze na leczenie lub rehabilitację. Ofiarom klęsk żywiołowych (np. pożaru) pomogło w ciągu ostatniego roku 7%, czyli blisko dwukrotnie mniej niż rok wcześniej, kiedy Polskę nawiedziła powódź. Osobom starszym pomagało 6% badanych. Najmniej powszechnym celem indywidualnego wsparcia jest „pomoc w nauce”.

Cele/powody pomocy na rzecz osób indywidualnych (przekazanie pieniędzy, darów rzeczowych lub poświęcenie czasu)	2001		2002	
	% populacji (wszystkich dorosłych Polaków)	% osób, które udzieliły pomocy	% populacji (wszystkich dorosłych Polaków)	% osób, które udzieliły pomocy
Zła sytuacja finansowa	25,1%	54,6%	31,3%	63,4%
Choroba / niepełnosprawność	13,2%	28,7%	12,6%	25,6%
Klęska żywiołowa (powódź, pożar itp.)	13,8%	29,9%	7,2%	14,5%
Pomoc przy budowie / remoncie / sprzątnięciu	4,1%	8,9%	6,4%	13,0%
Opieka na dziećmi	3,8%	8,3%	5,7%	11,6%
Podeszły wiek	6,0%	13,1%	5,6%	11,3%
Pomoc w nauce / kształcenie	3,8%	8,4%	3,8%	7,8%
Inna pomoc	2,0%	4,3%	2,7%	5,4%

### ILE PIENIĘDZY I CZASU POLACY PRZEZNACZĄ W PRZYSZŁYM ROKU NA POMOC ?

Odsetek Polaków, którzy przewidują, że będą mogli przekazać w przyszłym roku więcej pieniędzy lub czasu jest bardzo niski – zaledwie 7 na 100 Polaków myśli o poświęceniu większej ilości czasu lub pieniędzy na cele dobroczynne. Jednocześnie większość Polaków nie umie ocenić jak będzie wyglądało ich zaangażowanie społeczne w przyszłym roku i grupa ta od zeszłego roku wyraźnie powiększyła się.

Ile pieniędzy / czasu będzie Pan(i) mógł poświęcić na pomoc osobom lub organizacjom i instytucjom w przyszłym roku ?	Pieniądzy		Czasu	
	2001	2002	2001	2002
Więcej	8%	6,9%	5,9%	6,9%
Tyle samo	27,4%	24,3%	31,2%	26,2%
Mniej	7,3%	5,4%	13%	8%
Trudno powiedzieć	57,3%	63,4%	49,8%	58,8%

## WOLONTARIAT NA ŚWIECIE

Według dostępnych danych poziom zaangażowania w wolontariat dość znacznie różni się w poszczególnych krajach. Od 7% wolontariuszy na Węgrzech i 12% w Hiszpanii (dane z opracowania „Volunteering in cross-national perspective”, Salamon et al., 1999) do 56% w Stanach Zjednoczonych. Trzeba jednak pamiętać, że niezależnie od różnic między krajami, uwarunkowanych różnymi czynnikami społecznymi i historycznymi, do badania wolontariatu wykorzystywane są różne jego definicje. Dla przykładu wolontariat w USA obejmuje wszystkie dobrowolne działania, zarówno wolontariat w organizacjach i instytucjach, jak i działania bezpośrednie, niesformalizowane, włączając w to pracę na rzecz rodziny i przyjaciół.

Wolontariat w wybranych krajach (procent dorosłych obywateli; w nawiasach podane są źródła danych):

- FRANCJA – 19% (Lions Club International, 1999)
- NIEMCY – 34% (Projectverbund Ehrenamt/Infratest Burke, 1999)
- IRLANDIA – 33% (Charitable Giving and Volunteering, 1999)
- JAPONIA – 26% (Japan Broadcasting Corporation, 1998)
- USA – 56% (Independent Sector, 2000)
- KANADA – 27% (Canadian Centre for Philanthropy, 2000)



## WOLONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH 2002

RAPORT Z BADAŃIA  
wykonanego w dniach 21 czerwca – 13 września 2002 r.  
na losowo-warstwowej próbie 910 stowarzyszeń i fundacji



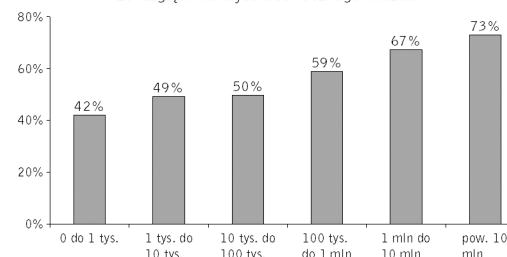
W badaniu przyjęliśmy „operacyjną” definicję wolontariuszy jako osób pracujących bez wynagrodzenia i nie będących jednocześnie członkami organizacji. Chcieliśmy w ten sposób doprowadzić do sytuacji, w której wolontariusze i członkowie są traktowani jak dwie w pełni rozłączne grupy. Dzięki temu obraz wolontariatu w organizacji będziemy mogli uzupełnić podstawowymi informacjami o członkostwie, mając pewność, że dane się nie dublują.

## WOLONTARIAT

Z badań wynika, że **wolontariusze włączają się w prace 47% organizacji**<sup>1</sup>. Na podstawie danych podawanych przez same organizacje, łączną liczbę wolontariuszy można szacować na **1,6 mln** (takich, którzy co najmniej raz angażowali się w ciągu ostatniego roku). Grupa stałych, angażujących się regularnie wolontariuszy liczy ok. 331 tys.

Nie widać tendencji do rekompensowania przez organizacje braku środków finansowych większą liczbą wolontariuszy – prawdopodobnie korzystają one ze społecznej pracy członków. Organizacje o małych budżetach nie korzystają z usług wolontariuszy częściej niż te o dużych przychodach, a nawet zachodzi odwrotna prawidłowość – im organizacja bogatsza, tym częściej zaangażowani są w jej prace wolontariusze.

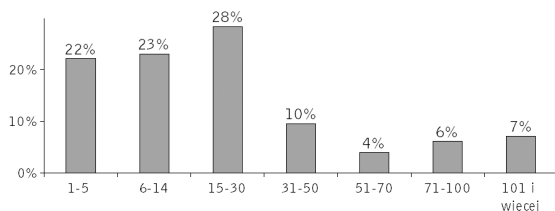
% wolontariuszy w organizacjach pogrupowanych ze względu na wysokość rocznego budżetu



<sup>1</sup> Wszystkie podawane dalej procenty dotyczące wolontariatu odnoszą się do 47% organizacji pracujących z wolontariuszami.

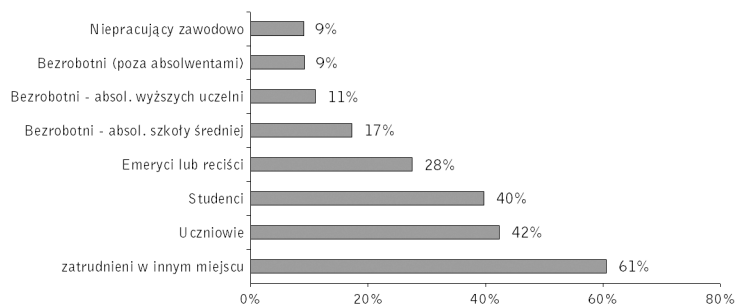
W połowie organizacji liczba wolontariuszy zaangażowanych w ostatnim roku nie przekroczyła 15, w kolejnych 28% było ich między 15 a 30, zaś powyżej stu wolontariuszy miało w zeszłym roku 7% organizacji. Średnio jeden wolontariusz przepracował w ubiegłym roku ok. **18 godzin miesięcznie**.

% organizacji, w których liczba wolontariuszy mieści się w poszczególnych przedziałach



**Kim są wolontariusze** w organizacjach pozarządowych? Najczęściej są nimi osoby pracujące (61% organizacji twierdzi, że osoby takie pojawiają się często wśród wolontariuszy), uczniowie (42%) i studenci (40%). W 28% organizacji często wolontariuszami są emeryci i renciści. Najrzadziej wśród wolontariuszy pojawiają się osoby niepracujące zawodowo (np. wychowujące dzieci) i bezrobotni – w ok. 9% organizacji, trochę częściej bywają wolontariuszami bezrobotni absolwenci szkół średnich – 17% i wyższych – 11%.

% organizacji, w których wśród wolontariuszy często występują poszczególne kategorie osób



80% procent organizacji (z tych, które w ogóle mają wolontariuszy) nie prowadzi ich zorganizowanego naboru. Te organizacje, które starają się jakoś pozyskać wolontariuszy, najczęściej robią to przez ogłoszenia (np. w prasie), ulotki, plakaty (12,5%), sporo organizacji korzysta z pośrednictwa radia, telewizji lub Internetu (7%), cały czas niewiele organizacji korzysta z pomocy wyspecjalizowanych w tej dziedzinie organizacji takich jak np. Centra Wolontariatu (3,8%).

Wolontariusze **najczęściej zajmują się** organizowaniem imprez, spotkań czy kampanii (w 78% organizacji), pracują na rzecz promocji organizacji (50%), pracują bezpośrednio z podopiecznymi/klientami organizacji (46%), pomagają w pracach porządkowych (41%), zbierają i dystrybuują informacje (37%), wykonują prace biurowo administracyjne (36%). W roli ekspertów występują wolontariusze w 25% organizacji, w 14% organizacji uczestniczą oni w pracach organów kolegialnych. Najrzadziej wolontariusze zarządzają (współzarządzają) poszczególnymi projektami organizacji (tak jest w 13% zbadanych organizacji).

### Zalety i trudności pracy z wolontariuszami

Za największą zaletę posiadania wolontariuszy organizacje uważają ich motywację i entuzjazm (71,5%), ponad połowa organizacji docenia niski koszt pracy wolontariuszy (54%), zaś niemal 40% organizacji jest zadowolona z faktu, że przez wolontariuszy nawiązuje kontakt z lokalną społecznością. Najrzadziej wskazywane są takie zalety jak elastyczność i dyspozycyjność (36%), a także nowe kompetencje, umiejętności i idee wnoszone przez wolontariuszy (34,5%).

31% organizacji nie widzi żadnych problemów w pracy z wolontariuszami. Ci, którzy mają problemy, dostrzegają je przede wszystkim w przyczynach zewnętrznych, takich jak brak środków na niezbędne szkolenia dla wolontariuszy (37%) i brak odpowiednich rozwiązań prawnych regulujących pracę wolontariuszy (30%). Ponadto części organizacji przeszkadza fakt, iż wolontariusze pracują nieregularnie i nie zawsze można na nich polegać (29%), a także trudności związane z rekrutacją (22,5%).

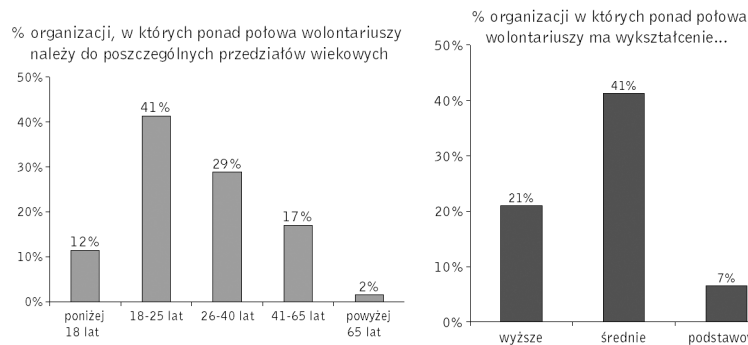
### Procedury współpracy z wolontariuszami

70% organizacji (z tych, w których pracują wolontariusze) informuje wolontariuszy o celach i szerszym kontekście pracy, którą wykonują. W 36% organizacji wolontariusze mogą wybierać rodzaj pracy z przedstawionej im oferty, a w 29,5% organizacji wolontariusze są pytani o oczekiwania związane z podejmowaną pracą. W stosunkowo niewielu organizacjach wolontariusze mają ustalony zakres obowiązków i godziny pracy (27%). Jeszcze rzadziej wyznaczona jest stała osoba do kontaktów z wolontariuszami (23%). Mało która organizacja „inwestuje” w wolontariuszy – tylko w 19% organizacji wolontariusze przechodzą przez wewnętrzne lub zewnętrzne szkolenia przygotowujące ich do pracy. Brak dobrych uregulowań prawnych może przyczyniać się do tego, że formalny status wolontariuszy jest nienajlepszy. 15% organizacji zwraca wolontariuszom poniesione koszty, a zaledwie 4% organizacji obejmuje swoich wolontariuszy ubezpieczeniem od odpowiedzialności cywilnej i następstw nieszczęśliwych wypadków. Tylko 3% organizacji zapewnia wolontariuszom niezbędne badania lekarskie i szkolenia BHP.

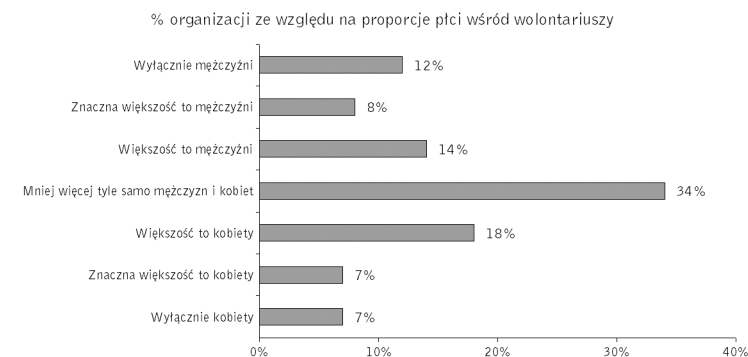
Współpraca z wolontariuszami jest na ogół niesformalizowana - tylko 5% organizacji ma dokumenty opisujące zasady współpracy z wolontariuszami, tyle samo podpisuje z nimi rodzaj umowy określającej wzajemne relacje.

### Cechy społeczno-demograficzne wolontariuszy w organizacjach pozarządowych

Wśród wolontariuszy pracujących w organizacjach najczęściej jest osób młodych - między 18 a 25 rokiem życia (41%). Stosunkowo młody wiek wolontariuszy wpływa do pewnego stopnia na rozkład wykształcenia w tej grupie. 41% wolontariuszy ma wykształcenie średnie – są to zapewne w dużej mierze osoby, które dopiero co ukończyły szkoły średnie i studiują.



Proporcje między płciami wolontariuszy pracujących w trzecim sektorze są niemal równe – jest 32% organizacji, w których wolontariuszami są w większości lub wyłącznie kobiety, 34% organizacji, w których jest tyle samo kobiet i mężczyzn wśród wolontariuszy i 34% organizacji, w których wolontariusze to wyłącznie lub w większości mężczyźni.



### CZŁONKOSTWO

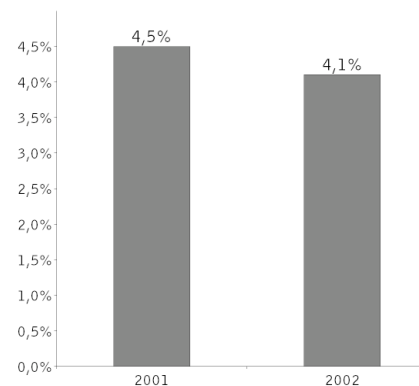
Oprócz wolontariuszy będących osobami spoza organizacji, w prace stowarzyszeń włączają się poświęcając nieodpłatnie swoją pracę członkowie stowarzyszeń (członkostwo stanowi formalny warunek ich powołania, w odróżnieniu od fundacji).

Stowarzyszenia stanowią około 90% organizacji pozarządowych w Polsce<sup>2</sup>. Taki odsetek stowarzyszeń znalazł się również w badaniu. Połowa z nich ma nie więcej niż 45 członków, z drugiej strony co czwarta zrzesza więcej niż 100 osób, a ok. 5% ma ponad 750 członków.

Dla sprawnego funkcjonowania stowarzyszeń ważna jest nie tyle ilość posiadanych członków, ale to, jaka ich część jest aktywna i włącza się w działania organizacji. Z badania wynika, że średnio 45% członków angażuje się w prace organizacji regularnie (pozostałe 26% członków angażuje się sporadycznie, 17% ogranicza swoją aktywność do udziału w walnych zgromadzeniach, zaś 10% jest całkowicie nieaktywna). Co ciekawe, wśród organizacji nie posiadających płatnych pracowników proporcje między aktywnymi i nieaktywnymi członkami są prawie identyczne jak dla całej populacji (choć wydaje się, że powinny one być bardziej zależne od pracy członków).

Analizując poziom członkostwa w organizacjach w Polsce warto jeszcze na chwilę wrócić do wyników badania na losowej próbie dorosłych Polaków – „Wolontariat i filantropia Polaków”. Już dwa razy pytaliśmy o to, czy Polacy są formalnie członkami jakiejś organizacji, różnica była minimalna – odpowiedzi pozytywne oscylowały od 4,5% w roku 2001 do 4,1% w 2002.

Czy jest Pan(i) formalnie członkiem jakiejś organizacji ?



<sup>2</sup> Wg. wąskiej definicji która obejmuje w tym badaniu stowarzyszenia, fundacje oraz wybrane organizacje społeczne (będące formalnie odrębną kategorią prawną).

---

**ADRESY WYBRANYCH STRON INTERNETOWYCH POŚWIĘCONYCH  
BADANIOM WOLONTARIATU:**

<http://www.worldvolunteerweb.org> - światowy portal poświęcony wolontariatu - zawiera m.in. 48 raportów badawczych oraz 60 raportów opracowanych z okazji Międzynarodowego Roku Wolontariatu 2001.

<http://www.arnova.org> - strona Association for Research on Nonprofit Organizations and Voluntary Action (ARNOVA) - zawiera liczne opracowania poświęcone sektorowi non-profit oraz specyficznie – wolontariatowi.

<http://www.lse.ac.uk/collections/CCS/Default.htm> - strona London School of Economics, Centre for Civil Society – zawiera liczne opracowania poświęcone społeczeństwu obywatelskiemu, m.in. tekst porównujący wolontariat w różnych krajach „Volunteering in cross-national perspective” (H.Anheier, L. Salamon).

<http://www.jhu.edu/~ccss> - strona Johns Hopkins University (USA), Center for Civil Society Studies. Na stronie można znaleźć wyniki porównawczych badań trzeciego sektora oraz tekst poświęcony wolontariatowi w 24 krajach „Volunteering in Cross-National Perspective: Evidence From 24 Countries” (L.Salamon, W.Sokolowski).

<http://www.ivr.org.uk> - strona brytyjskiego Institute for Volunteering Research.

<http://www.independentsector.org> - strona The Independent Sector – koalicji wiodących organizacji non-profit w USA – zawiera obszerne opracowania na temat wolontariatu i filantropii w Stanach Zjednoczonych.